

Ezen lapok minden kimenetén egyszer, u. m. kedden, csütörtökön, pént. és vasárnap jelennek meg. Előfizetési ár félre Budapestre házhoz-hordással 5 ft., borítékban 6 ft., postán borítékban 6 ft. ez p. A hirdetések minden apróbetűs hasábjárát 5 (öt) ez. kr. fizetik.

Péntek

490.

November 13. 1846.

Előfizetési helyben: kiadói hivatalban, hatvani utca alatt Horváth-házban 1846. szám alatt felvétel, és minden királyi postahivatalnál. — Az ausztriai birodalomban a külföldre menendő példányokat csak a bécsi császári postahivatalnál rendelhetik meg.

BUDAPESTI HIRADÓ.

TARTALOM. Magyarország és Erdély. Helyzetünk 's a legsürgetőbb reformok III. — A magyar kereskedelmi társaságok értelmes csapásáról (Rosty Zsigmondtól.) Megyék. Közgyűlés. Veszprémben. Magyar tudós társaság. Vákok pesti intézete pénztárába. Évi októberben befolyt adakozmányokról. Pestmegye pártfogása alatti első magyar takarékpénztár. Temesvári újdonságok. Nevelési-ügy. Magyar vasutak (a pest-vázi vonalon a megnyitás óta oct. 31-éig az utazó személyek száma és jövedelme.) Külföld. Nagybritannia. Franciaország. Spanyolország. Portugália. Dánia. Törökország. Hivatalos és magánhirdetések. Lotériákban lottószámok. Nemzeti színházi játékrand. Gabonár. Statuspapirok és részvények árkeletes Dunavirulás.

IRODALOM ÉS TUDOMÁNY. Külföldi munka. Gustav Adolph, König von Schweden und seine Zeit. 1845.

MAGYARORSZÁG ÉS ERDÉLY.

XX Helyzetünk 's a legsürgetőbb reformok III. Közlebről hazánk arculatának csak körvonalairól szólók 's igyekezem azoknak legfontosabb jelentéseit kimagyarázni; ez alkalommal megpróbálom ugyanezt tenni azon legfontosabb vonásokkal is, melyeket ama körvonalak foglalnak mintegy rájárással.

Különös egy tartomány! A határainak legnagyobb részén elvonuló bércek legmagasabbak, legvadabbak és legterméketlenebbek; ezekre beljebb, köröskörül több csoportok támaszkodnak, szelidebbek, termékenyebbek 's az érczek minden fajában dúságadagok, 's ezek megint lassankint a lábaiknál elterülő határtalan rónában halnak el.

Folyói mind ama szélső kopár bércekből erednek, magokkal ragadják azoknak minden zsirját — tán azért is olly soványak —, megszorítják azt az átcsöröpölt alsóbb és gazdagabb völgyekéivel 's a nagy rónához érve, mintha kincseiket már tovább nem bírják, meglankadnak 's azokat végtelen tekergetések közben, sok egyéb rossz mellett, a síkon hagyogtatják 's azt úgy megkövériük, hogy aztán majd „zsirjában ful meg a magyar“ — tán innen cred, legalább eredhetne — ez az elkoptatott példabeszéd.

A síleken az életnek majd semmi más jele, mint olykor olykor a nyomor, mely segélyért kiált; a műveltség és polgárosulás legalsó fokán áll, egészen ellenkezőleg más civilizáltabb országok határszéleivel, hol rendszerint legélénkebb a forgalom 's legtarkább és vitorább az élet. . . a természet vad 's mostoha 's a szomszédokkal majd semmi közlekedés, 's a lakosság majd mindenütt egyajku néptörzshöz, fő foglalatossága a havasi gazdaság: baromtenyésztés és sokhelyt virágzó turó- és sajtermesztés (Liptó és Székelyföld) — 's az erdők irtása; — kivételek: azon diagonális végpontjai, melyeknek Pozsony, Mosony, Soprony egyfelől és Barcaság 's Háromszék felelnek meg másfelől, meg azon más vonal végpontjai, melynek a Szepesség és Bánságban határozódna 's a természet nem olly mostoha, a szomszédokkal telmes a közlekedés, a népesség faja is más.

Beljebb a központ felé sürübbül 's zavarodik minden fajokból a népesség, elevenedik az élet, a munkásság, emelkedettebb a műveltség és jólét: itt a földművelésnek azon neme virágzik, mely a mélységek és nem a felület termékeit hozza napfényre.

Közlebb a kerekdedebb és szelidebb ormokon és kies völgyeken országol Ceres és Bacchus, . . az élet zajtalanabb, de a jólét intenzívebb, gazdagság nem igen látható, de

nyomor még kevésbé: fajunk itt már tulnyomó kezd lenni. E szőlő-koszoruzott halmok mintegy partra vetett hullámai a rónatengernek, mely alattok végig nem láthatólag terül el.

E síkokon meglankad az emberi munkásság, mint a folyók futása: itt fajunk honol nagyjából 's a természet nem hogy mostoha volna, sőt áldásait szükséglettel bőségben árasztja az emberre.

A római aleltség complementumai áll a középpont duzzadozó életével — hasonlólag a patakhoz, mely homok- vagy kövecs-ágyában eltűnő, kedvező helyen, valamely agyagréteg szelén, nagy erővel buzogtatja fel megtisztult hullámai —, partján egy folyamnak, mellynek tájéka 9500 □ g.mf-re terjed, hullámai között az Alpok, Sudecek és Kárpátok vizeit hordja, mely most már a német- és toldközi tengernek egybekötő csatornája, a nyugati civilizációnak utja keletre, mellynek legfontosabb nyugopontja hazánk fővárosa, azon középpont, hol minden fajok, minden különbségek és contrastok egybekeverednek, egymást kiegészítik és kijavítják.

Az előbocsátottakból általánosságban ezeket vonhatni el: hol a természet vad 's mostoha, a beleültetett ember-faj pedig nem erőteljes jellemű 's inkább megszokta magát adni, mint folyást küzdeni, ott nyomor lakik, hol a természet nem olly mostoha, de áldásait csak nagy erőlködéseknek adja díjába 's az embertaj vele küzdelemre később, ott munkásság, műveltség és jólét szokott honolni; hol a természet bőkezű, ott az ember kéjelmeire hajlik, 's ha azt megszokta, inkább kiesivel is megelégszik, mintsem nagyon megerőltetnie magát: inyére válik a munkátlanság, miért aztán majd csak annyit követel a természettől, mennyire épen szüksége van, 's a következtetés igen szörény jólét, minden fény- és arnyoldalal nélkül a civilizációnak, mely csak a szükségekkel való erős küzdelemben fejlődhet ki. Azonban a holnappal nem gondol megelégedés és fatalistikus bizakodás isten áldásában, ollykor nyomorúságot is láthat, mikor azok, a dolgok természete szerint, néha elmaradnak.

Ezeknek kívül még más kombinációit is vehetjük észre hazánk földén a természetnek a népfajokkal, u. m. dús természet, munkás faj; dús természet, tunya faj; mostoha természet, munkás faj; mostoha természet, tunya faj 's a, melyeknek eredményét nem szükség feljegyezni. Azt is alig szükség mondanom, hogy a polgári institúciók különfélesége, kivált pedig a birtokviszonyok itt ott munkásságra ösztönözött állapot, módosítólág hat ezen eredményekre.

Mindzebből csak az tűnik ki kétségbehozhatatlan, hogy helyzetünk, jólét- és civilizációnak, természetes — akár milylen sötétnek és gyászosnak tűnjék is fel egyenmely felületen előtt, méltó és elegendő okot bosszu- vagy gyűlölségre, ez vagy amaz osztály-rendszer- vagy kormány ellen nem adhat; mert annyit csakugyan jó lélekkel elmondhatni: si tout n'est pas bien, tout est passable (ha nincs is jól minden, de legalább meglehetősen.)

Hanem ebből nem az a következtetés, hogy tehát maradjunk csak a régi mellett, mivel ez a legtermészetesebb. Eu nem tartok dr. Panglossal, ki szerint „minden a legjobban van ezen a lehető legjobb világon.“ hanem inkább azazal, hogy a jobb ellensége a jónak. Hiszen hivatásunk e földön épen az, hogy azt átalakítsuk, megműveljük; a természetnek mi legyünk uraivá és nem ő a miénk. Nem azért lépett-e az ember társadalomba is, hogy legyőzze vagy leg-

alább megjavítsa a vad természetet? Hol van a leghatalmasabb civilizáció? Ott a hol leginkább le van igazva a természet.

Amde nálunk egészen vagy jobbadán a természet uralodik az ember felett, egyik vidéken a természet mostoha-sága tartja nyomorúságban az embert, másikon az ember tunya-sága enged elburjánosodni a buja természetet; egyik helyt a sok víz miatt mocsárok miásmában tengődik az ember, másik helyt az enyhtelen szárazság miatt fonyad el a természet; egyhelyt örökösödő rengetegben hullanak egymásra a kevély tölgyesek vagy fenyvesek erzei, hogy elrotthadjanak vagy sulyknak mintegy 1/10,000 részét szolgálat-sák az ember hasznára (hamuszirtózás), más helyt még árnyéknak is alig találhatni egy élőfát, 's az ember igazán betűszerint sárházban, ganéjú vagy inkább füst mellett, emlékezik régiékről, Scythiából kijöttekről; egyik helyt disznók elibe önti az ember az életet, más helyt csaknem azok szájából veszi ki nem az életet, hanem annak is csak nyomorúságos pótszort (a burgonyát); egyik helyt cseberben tartják, hogy megbűzhödjék, azon nemes terményét hegyeinknek, mellyben a nap felvidámító sugárai cseppolyóvá sűrűdtek 's mellynek bőségeért az egész észak irigly szommal néz hazánkra, mint egy meg nem érdemelt paradicsomra, midőn más helyt még palackba is alig jut belőle. . . . és a legcsillámzóbb fényezés 's a legősrodotibb egyszerűség — a primordialis gatyá — között mekkora az ellentét! . . . meddig nem lehetne még ezen contrastokat folytatni, mellyek csak azt bizonyítják mind egyhangulag: mennyire vagyunk mi még minden tekintetben a természet uralma alatt! Hogyan is volt képes — csak mellékesen megjegyezve — egy költőnk annyira félreismereni állapotunkat, hogy egy drámát írjon olly czéllal, hogy minket a „szent természet“ vallására térítsen, holott minden europai népek között alkalmasint mi vagyunk a leggyakorlatibb természet-imádók!

'S mi az oka, hogy mindezen sértő ellenmondás, e kiáltó ellentét mind e mai napig rendületlenül fenáll, és mind hiába ment el mellette annyi szélvésze, annyi földrengető vihára a civilizációnak?; hogy ez a sok különféle élő típus egy mereven áll egymás mellett hazánk földén, mint egy stereotyp aczellap?; hogy a társadalmunkat alkotó népi, munkássági, jóléti, műveltségi 's a elemek mozaik-szerű mozdulatlan csoportokban jelennek meg a vizsgálódó előtt? . . . Csak az, nyájas olvasóm, hogy hiányzik mindnyájok között a közlekedés eszköze! . . . 'S ennyi az egész! imigy kiáltand fel elbámulva sok, reményében megcsalhatott olvasóm, ki nem volt elkészülve olly egyszerű kérdésnek ily-lyen, látszólag kisszerű megoldására. Ismétlem: ennyi, mert ez a legelső és legfontosabb 's a többi mind csak következtése ennek, 's ha megelőzi ezt, hatása vagy káros, vagy problematikus.

Abban, reményem, egyetértend velem legellenzékibb liberális hazánkfia is, hogy nálunk nem lehet más a civilizáció feladása, mint ellörülni ezeket a contrastokat az ember és természet között, kiegyenlíteni a végtelen különbségeket társadalmi állapotaink között, minél jótékonyabban osztani el hazánk minden lakosira a gondviselés által rá böközölő sértő kiváltságokat, 's hogy ekép minden reformjainknak csak ez lehet iránya. De eszközölheti-e ezeket akármí más

Irodalom és Tudomány.

Gfrörer A. T. Gustav Adolph König von Schweden und seine Zeit (Gustav Adolf svéd király és kora.) Zweite umgearbeitete Auflage, mit dem Bildnisse Gustav Adolphs. Stuttgart Verlag von Adolph Kratke 1845.

Ezen munka első kiadása nyolcz év előtt történt, nyomtatott öt ezer példányban; már mind elkelt, 's ez elegendő tanúsítja a munka becsét. Ezen nyolcz évet az író a tárgy újabb kidolgozására használta, úgy, hogy a 2dik kiadás mellől itt szólunk, mint egészen új munka tekintendő; csupán az alapvezetek maradtak meg. Nem is lehetett ez másképp, mert ezen nyolcz év lefolyása alatt több kulfó nyitottat meg, mellyek az első kiadás idejében még nem voltak használhatók. Ezen új kulfók a német udvari archivumai; és valóban, ezek használata nélkül a német historiat a reformáció kezdetétől alaposan megírni nem is lehet. Helyesek Gfrörer megjegyzései az előszóban. T. i., hogy az, ki a német historia kutfejeivel foglalatokodott, tudja, mikép a német historia nyomtatott 's az eddigi traditionalis előadás szerint szerkesztett előadása, a XVII. századtól kezdve elferdített, 's hazugsággal tömött, 's hogy csak az archivumok használata által lehet ezen mocsárból kigazolni. Meg kell vallanunk, hogy Gfrörer nagy szorgalommal dolgozott, és a mi az általa használt kulfókat illeti, csak azon hiányt találtuk a munkában, hogy az ausztriai archivumokat nem használta; ez nagy hiány munkájában, mert az ausztriai ház a 30 esztendő háboruban az első szerepet vitte, és csak akkor szólhatni azon időszakról kimerítőleg, ha az ausztriai archivumok, névszerint a k. k. geheimes Haus-, Hof- und Staats-archiv, és a Hofkriegsräthliches Archiv, kellőképp használtnak. 'S ezen hiányból magyarázható, hogy Gfrörer ur, minden szorgalma mellett, néhány helyütt, és pedig igen nevezetes tárgyakban téved. — Gfrörer pedig nem mentheti magát azzal, hogy az ausztriai archivumok neki tarva nem allottak, mert az egész könyvben sehol sem akadhatni annak nyomára, hogy csak egy lépést tett volna ezen archivumok használataért; de ha tett 's megtagadtatott is tőle — a mi egyebiránt nem valószínű — legalább azon adatokat használhatta volna, mellyek ugyan

az említett archivumokból mások által terjesztettek az olvasó közönség elibe, és a harmincz éves háboru historiájának más fordulatot adtak, úgy hogy most a német történetírők, mennyiben a harmincz éves háboru korszakával foglalatokodnak, Magdeburg, Tilly, Wallensteinra nézve szinte két taborra oszlottak, mellynek egyike a régi alaptalpon nevezetkező ragaszkodik; a másik az archivumok adatain alapult új nézeteket partolja. Továbbá a munkának még egy hiánya van; a magyar történetek nem elég figyelemmel előadotvak; nem értjük ez alatt, mintha az hibás volna mi Magyarországról mondatik, de a befolyás, mellyet Bethlen Gábor a 30 éves háborura gyakorlott, nem elégképp méltányoltatik.

A könyv három nagy részre oszlik. Az elsőben a Wassa-és-lad történeti adatak elő Wassa Gustavától kezdve egész azon időig, mellyben Gustav Adolf Nemetsországban megjelent. Gustav Wassaút kezdve egész azon időpontig, mellyben Gustav Wassa a trónra lép, rövidében, onnan terjedelmesebben adja elő a történeteket. Bemékel iratik le, mikép küzdött a két vallás — a katholikus és protestans — egymással, míg végre a protestantismus győz; mesteri esettel festetik Gustav Adolf eljárásának politikája, mellyel a svéd rendeket oda bírja, hogy háboruiban őt segítsék, noha az ország ezen háboruk által elpusztult, megsegyényült. A fény, melly Gustav Adolf tetteit körülfollyja, uralkodásának ezen gyöngye, sőt rossz oldalát borította el; a historiat ezen szakasza ismét tanúsítja, hogy alkotmányos országban háborút szerető király veszedelmes túnemény. A lengyel háboru igen szepen van leírva.

A második szakasz magában foglalja Nemetsország történetét a reformáció kezdetétől Gustav Adolf megjelenéséig Nemetsországban. A német viszonyok a 30-éves háboru kezdetéig, 's a háboru maga igen jól adatnak elő. A német hercegek állása, az Unio, a Liga, Fridrik, ki Csehországot csak egy telen át bírja, és innen a telkirály gunyvetet nyeri, a császár első fellépése, szép csoportozatban állítatik az olvasó szeme elé; noha egyebiránt itt ott észrevehetni, hogy Gfrörer az ausztriai kulfókat nem használta eléggé. Tilly és Wallenstein jellemeztetnek. Dicséretet érdemel Gfrörer, hogy Tillyt jellemezvén nem vonakszik az eddigi haláléleteknek ellenmondani. Mi ezen annyival inkább or-

vendünk, mert ezt mi is tettük (Geschichte des österreichischen Kaiserstaates, dritter Band) és így nézetünket Gfrörer által igazolva látjuk. Wallenstein első megbukásáról szólnan igen helyesen előadja Gfrörer az akkori helyzetet, látszik, hogy a császárnak csak kettő közt maradt a választás, t. i. vagy Wallenstein szolgálatából elbocsátani, vagy a német alkotmányt összevonnai, a német választókat, electorokat és hercegeket meghódítani. és egész Nemetsországot maga hatalma alá keríteni. A császár az első választotta, és ezen tette által előge bebizonyította, hogy a zsarnoksági vágy, mellyről vadoltatik, alaptalan.

A 3dik szakasz kezdődik Gustav Adolf Nemetsországbani megjelenésével, és végződik halálával. Csak néhány lapokban hozatik Wallenstein sorsáról — toldalek gyanánt — ítelet. Ezen szakaszról ismételn kell a mit már ebből mondottunk, t. i. hogy Gfrörer nagy szorgalmat fordított a munkára, de hogy az ausztriai kulfókat nem használta. Innen következik, hogy péld. o. a magdeburgi catastrophe nem olly világosan, nem olly tisztan adatik elő, mint különben lehetett volna, és legyen szabad mondani, mint általam a „Geschichte des öst. Kaiserstaates“ harmadik kötetben előadotvak; több illyest idézhetnék. De igen jeles, minden dicséretet érdemlő, hogy Gfrörer ur Gustav Adolfot úgy festi a mint volt, nem mikép a partszellem őt eddig jellemezte. Gustav Adolf nagy hadvezér, mely politikusi volt, ki Nemetsországot maga hatalma alá keríteni akarta, de nem, mint eddig állítottak, a német szabadsáért harczolt.

A mi Wallenstein véget illeti, Gfrörer ur azon véleményben van, hogy Wallenstein a császár elsenéjeivel csak szinlett barátságban volt, titkos szándoka lévén őket megtrónni, és hogy azért bukkott meg, mert nagyobb hatalmat igényelt mintsem jobbagynak illő. Erre azt jegyezzük meg, hogy most a német irokt ketfele a vélemény; egyik rész úgy itel mint Gfrörer, a másik rész Wallenstein lazionak mondja. Ezen kérdés általunk ujjonnan szönyegre hozatott, mi is őt a császár elleni czimborájának tartjuk, és nem hisszük, hogy valaki azon okokat, azon tényeket megegyeztetel, mellyeket a már említett Gesch. des öst. Kaiserstaates 3dik kötetben Wallenstein arulásáról előhozunk.

Röviden: Gfrörer munkája igen jeles munka, de ki a 30-

reform, mely nem a közlekedés eszközein kezdi munkáját? Azt akarjuk, hogy egyik típusa a bőségnek kiegyenlítse egy másik típusát a szükségnek? A műveltség a bárdolatlan-ságát, a haza népességeinek nyelv-, szokás-, erkölcsi és munkássági sajátságai és különbségei egyik a másikat 'sat? A legeslegelső lépés e végre a lehető legkönnyebb, leggyorsabb és leggyakoribb érintkezésbe-tétel, a többi aztán önkényesen következik. Ez az igazi kiinduláspontja reform-jainknak, mely zűrzavart, zárkózást, keserű megbánást és visszatérési velletásokat nem fog okozni. Azért valóban nem csekély örömmre szolgál megismerni, hogy azon hazai ge-nius, ki már egy pár évtized előtt életre serkentette a ma-gyarnak szunnyadozó erőt, elméjének szárnyasatóságával, valamint szóval, ugy tettel is ezen údvös terein áll a gyakor-latú reformoknak e pillanatban is.

Annakokéért az általános európai kulturától elma-radásunk, közvetlenül, határaink elzárkózottságától folyó legsürgetőbb reform, azoknak minél tágosabb kinyitása.

A belső elzárkózottságból folyó legsürgetőbb reform pe-dig: könnyű és gyors közlekedés minden nevezetesebb pont között.

De itt nem egy reflexio, nem egy ellenvetés tolakodik az olvasó elméjébe, melyeknek csak jövő alkalommal fogok szemébe nézni.

A magyar kereskedelmi társaság fejleményeit a „Jelenkor” 87dik számában egész őszinteséggel következőleg illusztrálta t. ez. R o s t y Z s i g m o n d u r, mit már azért is szükségesnek látunk olvasóink elibe tenni, hogy lássák, mikép lapunk egyik számának azon mondata: „publicisták ne kereskedjétek, kereskedők ne politisáljatok!” ez által is teljesen igazolatlak.

(A magyar kereskedelmi társaságot ért súlyos csapásról.) Midőn a nagy lelkesedéssel és szép pénzbeli öszveggel megindított m. k. társaság igazgatója az első évi munkáját fényes eredményeiről szóló jelentését fel-olvasta, minden részvényes megerősítve látta azon nézetét, hogy ezen intézet, ha okosan és becsületesen vitetnek ügyei, nagy jövődönök örövendhet. Ezen alkalommal az igazgató előadta, mikép ő az alapszerződés szerint minden teendőjét a választmányának előlegesen bejelenteni tartozván, gyakran megessét, hogy oly vállalatokról volt kénytelen lemondani, melyek nagy hasznot hajtottak, és pedig azért, mert a szerződhetés némelykor csak perczióll függött, ebben pedig korlátoltsága miatt akadályozva volt, 's ha ezen körülmény ten nem forgott volna, az eredmény a felmutathatónál sokkal fényesebb leendett, így tehát magát ezen szorongatott álla-pothól kivételni 's nagyobb működési körre felhatalmazatni kérte.

Mi jelenlévők azon elvből indulva, hogy a társaság egész állapota az igazgató becsületességétől és okosságától függ, azt vettük tekintetbe: vajjon érdemel-e ifjabb Szabó Pál bizalmát? 's egy évi tapasztalás után a határtalan bizalmat kimondottuk 's csak arra köteleztük, hogy munkáját egy hó elfolyása után je-lentse be a választmányának. Tudni kell pedig, hogy ezen határozat megállapításába minden véleményes nyilatkozat befolyt, és direkt részt vett. Isten e bűnünket és vakságunkat meg nem bocsájtolta, hanem érette keményen megosto-rozott! A gyűlés után mi volt várhatóbb, minthogy a 12 per-centnél bővebben kamatozott részvényeink ára szépen fel-menni fog, azonban alpari sem voltak eladhatók, mert a kereskedővilágban ifjabb Szabó Pál becsületéről és ke-reskedői eszélyességéről mindig rossz hírek keringtek, mivel azonban tényekkel ki sem lépett fel, a részvényesek készek voltak ezeket irigység és gyűlölség rovására írni. A mint

éves laborat Gustav Adolf halálaig kimerítőleg ismerni akarja, kénytelen Gfrörer munkáját az általunk itt már többször említett Gesch. des ost. Kaiserstaates III. kötetével összehasonlítani, mert Gfrörerrel az, mi Ausztria részéről történt, el van hanyagolva. Gröf Mailath Janos.

Beaumont — Vasss Histoire des Etats Européens depuis le Congrès de Vienne. (Europa Historiája a bécsi congressustól kezdve.) 3 Vo-lumes. Paris. Amyot.

Beaumont ur neve az irodalmi pályán már több év óta tűn-döklik. Nagy szerencsével lepett fel ezen című munkájával „a svédok XII. Karoly óta” és ezen szép 's egyszerűs mind tudós munká regénykint mulattat, noha különben szoroson historiai tartalma. Később egy igen érdekes és tartalmára csudalatos munka jelent meg szinte Beaumont ur tolla után: „Swedenborg vagy Stok' olm 1752ben.” Beaumont ezen theosophot igen kecségetően állítja elő. De ezen két munka összehasonlításán azzal, mellyről itt szólnunk, háttérbe szorult mindkettő; Beaumont urnak mint iro-nak hivatása a politika. — E jelen munkának két első köteté már regebben jelent meg, itt csak a két utolsó kötetéről szólnunk, melyek legközelebb kerültek ki sajtó alól, és Angolországot 1814től 1845ig tárgyalják. Az író bennünket ama hatalmas orszá-g mozgalmába vezet, a mozgalmak okait előtűnk felfedezi, szóval: a mozgalmak elunk: az egész munka dramai előadásu. Legjellemzetes benne Karolina királyné pere férjével IVdik Györggyel a peerkamara előtt. — Az angol expeditio Ázsiában 1822ben, a keletindiai társaság organisatioja, az afghanistáni események 1839ben: a chinai történetek, ezen egymást követő hódítások, változékony phasisaikban, érdekesek következeiseik-ben, ittattak előtűnk a sebes és csudalatos utat, mellyet Angolország Ázsiában folytatott. Az angol zászló 1831ben lobogott először az Indus partjain, és 12 évvel később egész alsó India tarva alott az angol hatalomnak — „Ezen szakadatlan terjesz-kedés — imigy szól Beaumont ur — elérte-e már határát? nem kell-e győnitui, hogy nemsokára a Pendsab meghódoltatása ko-roházandja azon munkát, mellyet száz év előtt kezdett meg, és hogy a lahori királyság bele fog rántani azon roppant testületbe, melly kereskedelmi eszme uralasa alatt, a mostani időknek egyik legdicőbb győzelmet szüldendi, napkelet legszelsőbb kapuit Eu-

a másik év számadási napja következett, mindig sürűbbek lettek a veszteségi hírek, 's folyó év kisasszonyhava 27én szorongatott kedélyvel léptünk a nagygyűlésbe, hol a várt-nál is rosszabb igazsággal levénk meglepetve, mert az igaz-gató előadásában a sok önmagasztaló, másokat pedig osto-rozó fellengős előadásából kisült, hogy ez évben nemcsak kamatokat nem kapunk, 's a tavali szép tartaléktöke fel-emészte lön, hanem a befizetett töke része is elveszett, egy szóval a mérleg 84.000 pfrt kárt mutat. Mint okok elő-adtattak először a változó conjuncturák, melyek szerint az öm-merénylentre vett cikkek ára alább szállván, nyereség helyett kárt okoztak. — Erre azt jegyzem meg, hogy egy derék nagykereskedő nekem a tavali évről azt vallá meg, mikép a mult hó kereskedési tekintetben a fényesek közé nem tar-tozik ugyan, azonban a részak közé sem számítható, mert az elején igen jó volt, később egy kis veszteséget mutatott ugyan, de nem a tökéből, hanem csak a már bevett nyere-ségből, de annyi mégis maradt, hogy azzal meglehet elé-gedni, minél fogva ügyes kereskedő veszteségről egyáltalán nem panaszkodhatik. A kár másik okának azon természetök és szállítók jellemelensége mondatott, kikkel az igazgató áruszerzési kötésre lépett, mert ezek épen nem teljesítették kötelesegeiket, avagy oly hanyagul és rosszul, hogy a szál-lított árukat külföldre, hova előlegesen eladva voltak, kül-deni a társaság hitele csökkentése nélkül nem lehetett. Kel-lett tehát mást venni, minthogy pedig az ár azoközben vál-tozott, innét tetemes kár származott, hanem némelyek — kisült hogy csak egy — bepereltettek, 's így remélhető, hogy a kár némiképp pótolva leend. Elősorolta tovább, hogy gözma-lom, és magyar tengerhajó társaságokat alapított, melyekben részt vett, 's ezekből valamint más tett célszerű intézkedé-seiből nemcsak a kár rövid idő mulva pótolatni fog, hanem nyereség is lesz, és pedig markolászható. A felolvasás után többféle javaslatok tétettek, némelyek a bajt abban vélték rejteni, hogy az alapszabály egyik nevezetes pontja megvál-toztatott, azért annak visszaállítását sürgették, mások ezt azon okból kívánták, mivel általa a közönség bizalma fog növekedni, mert a többség azt tartja, hogy több szem tőb-bet lát, 's nagyobb bizalma leend oly vállalat iránt, mellyről tudja, hogy ügyei több szakértők előleges megfontolása után intézettek. — Ezt Szabó Pál 's még némelyek ellenez-ték 's az előbi kimondá, mikép ez sok bajt szűlné, őt com-promittálná, 's e társaság ügyeire lesújtólag hatna, sőt oly-formán nyilatkozott: mikint ez esetben l e i s m o n d a n a az igazgatósról. Ez sokaknak nem tetszett ugyan, de azért mégis v e g z e s e tárgyban n e m h o z a t o t t, azaz, megma-radt a határtalan hatalom, 's a jó jövőbe vak remény.

Atmentünk a legtermészetesb teendőre, t. i. a mérleg megvizsgálása tárgyában leendő bizottság kinevezésére, melly egyszerű dolog nagy meghasonlást, és keserű kifejezéseket volt képes előteremteni. Kunewalder ismeretes jóhírű nagyke-reskedő előadta, hogy a mérleg csupa számainak vizsgálata a társaság hitele emelésére már nem elegendő, mert elterjedt hírek szerint a társaság pénzalapja ninos azon állapotban, mellyben lenni mondatik, 's lennie kell; azért nézete sze-rint szükséges egy általános inventatiót tenni, hogy a ke-reskedői világ a valóságról győződhessek meg. — Ez Szabó Pál részéről nagy ellenszegülésre talált, 's többek által pártoltatva lön de Kunewalder kijelentette, hahogy terve el nem fogadtatik, inkább elveszti befizetett pénzét, mintsem hogy a többi fizető határnapokban fizetne, 's ezt sok megha-talmazói nevében is jelentette. — Erre nagy surlódás és személyeskedés következett, végre Szabó kijelentette, hogy az illy inventatio képes az egész társaságot megbuktatni. Ezen véleménye előadása felett ifj. Szabó Pálhoz menvén ezt mondand neki: „az ur vádoltatik 's gyanusítottatik, azért ön

ropa munkakodásának meggyitván.” A styl igen sima és ekes, de néhancha kitűnő az író terekvése antihesisek által érdeket ger-jesztieni: ez majdmajd minden francia író hibája; ez a francia olvasóknak tetszhetik 's tetszik is, de a historia méltóságával igen ritkán fer össze: mi itt csak egy phrasist akarunk említeni. Az 1822iki expeditiorul, mellyet már fentebb említettünk, szól-van B. ur a következő phrasist használja: „Expeditio a la fran-caise, executee par des Anglais.” Ez egy francia olvasónak hiz-zelkedik, ezt a francia gyönyörű gondolatnak kiáltja ki: de előtűnk nem egyeb kerestett antihesisnél. Illy csekélysegeken, melyek az író nemzetiségéből erednek, felakadni nem kell, kivált oly munkában, melly mint B. ure, annyi tudományt, annyi ta-nulságot, annyi mulattatót foglal magában.

Migeon Jules. La France, ses institutions, ses assemblees poli-tiques, son état social et moral et le développement de ses libertés publiques. (Franciaország intézményei, politikai gyűlékezetei, társadalmi és erkölcsi állása, és a közsabadságok kifejlése.) Paris Comptoir des imprimeurs unis. Premier volume.

Az újabb francia historikusok: Chateaubriand, Guizot, Augu-stin, Thierry, Renouard, Sismond, 'sat. nagy sikerrel 's nagy fényvel nyitottak egy Franciaországban egészen új utat a történetírásban. Erős történeti studiumok napirenden állnak; nyomukban elszántással és sikerrel járnak a fiatalabb irok. Most már nemcsak a tények előadása, nem egyes nézetek, vagy tu-dományos és tudós értekezések kívántatnak: a feladat mely bu-varkodás, a czel pedig azon chaos felvilágosítása, melly a re-gőbb historiat eddig homályosította és meg sokáig homályosítani fogja. — Ezen czel elérésére törekvő munkák közt kitűnik Migeon ur munkája. A név nem ismeretlen a literaturában. A jelen munkában ő az egész francia historiat egész a forradalomig futólag vázolni szándékozik, de a tényekről csak annyiban szól, a men-nyiben szükséges annak kitüntetésére: minő institutiók, milly so-cialis és morális állapot szülemlett a tények által. Az első kötet igen érdekes, a Franciaországban letező frank, gall, burgund és római nemzetségekről, jellemeik egymásra hatásáról: a fon-dalismsról igen szép nézetek fordulnak elő, és én nagyon sajn-alom, hogy kivonatok által holvábban be nem bizonyíthatom, 's belőle több jóles epizódokat nem közölhetek. Gr. M. J.

becsületében áll a legszigorubb vizsgálatot megkivánni. De erre azt felelte, mikép ezt tennie nem lehet, mire válaszol-tam: mikint én ezt nem értem, de ha én lennék az ő álla-potában, én magam kérném a legszigorubb bírálatot 's bí-ráimnak azokat kérném kinevezetelni, kik ellenem legerőseb-ben törnek. De erre ismét röviden csak azt mondá: „ez nem lehet.”

Ekkor én Szabóban becsületet embert már nem láttam! Szavazatra kerülvén a dolog, Kunewalder indítványa meg-bukott, 's a kiküldetés csak általános vala, hanem a kisebb-ség mégis kivitte azt, hogy ha a vizsgálók felvilágosítást kívánnak, akkor az igazgató a leveleket is előmutatni köte-les, mi által a jó ügy mentve lön. Reám különösen rosszul hatott idősb Szabó Pál durva modora azok ellen, kik ked-ves fiát gáncsolni merészlettek, de leginkább hogy fia ügyé-ben ő tiz szavazatot adott. Azonban a sors segített e veszteségünkben is, mert Szabó és felei minden erejüket megfeszítették, hogy Kunewalder ne legyen mérleg vizsgá-ló, mit ki is vittek; de az egyik választott lemondván, he-lyébe Kunewalder, mint a három után l e g t ö b b s z a v a z a t o t nyert lön kinevezve. — Ez történt az első napon.

Másnap a jegyzőkönyv felolvasatott; ez oly szépen oly esinosan volt szerkesztve, hogy ellene semmi észrevétel sem történt, de mégis minden jelenlevő vádolólag érzé: mikép az igaz szavak mellett a tanácskozás szelleme az előadottól különbözött. Azonban illy nagy reális bajk között nem akar-ván szavak felett vitázni, elfogadtuk 's magunkévá tettük. Ezután arról folyt a tanácskozás: vajjon a mérlegvizsgálat eredménye közgyűlésnek, avagy csak a választmánynak mu-tattassék-e be? Utóbbi határozatot azon hozzáadással, hogy ha ez annak szükségét látandja, hijjon öszsze közzgyűlést. — E napon ifjabb Szabó Pál indítványára!!! a régi statutum visszaállítottat, ezután új elnök és választmányi tagok vá-lasztattak. Nem jó jelkint tünt fel már azon körülmény, hogy ezen bizalom-áda üszteket alkalmas egyének nagyon vona-kodtak elfogadni, a szavazások alkalmával idősb Szabó Pál már nem tiz szavazattal szavazott, hanem ezeket mások között osztotta fel, mi ismét arra mutatott, hogy itt valami alattomos játék üzetik. Továbbá határozatott, hogy az ötös kamatok kiűztessenek, de újabb befizetés ne történjék.

A gyűlés után néhány napra elmentem a m. k. t. irodá-jába, 's az igazgatói jelentést elkérvén némelyeket magam-nak kijegyeztem. E foglalkozást midőn végzém ifjabb Szabó Pál eddig nem szokot alázattal arra kért, hogy ezen ügyünk felett hamarjában a közönségnek jelentést ne tegyek, mert ez esetben igen valószínű, hogy az egész vállalat meg-bukik: már pedig ez nagy kár lenne, mivel az idén is már 36.000 ft tisztá haszon van, 's így reménylhető, hogy leg-feljebb három év mulva az egész kár kipótolva leend, 's az én hazafiságomtól ezt annnyival inkább elvárja, minthogy köz-benjárására nemcsak a magyar, hanem a német hírlapok is megígérték, mikép a mérleg megvizsgálata előtt e tárgyban mit sem fognak közölni. Ezekre megjegyzém, mi-kép megtudom különböztetni a közlésre alkalmas tárgyaktól a nemközöndöket, 's épen nem tartom, hogy az ügyek jó kezelése mellett szerencsétlenség közhírrejtétele árthatna; nehogy azonban a netelán bekövetkezhető nagy baj okának — habár érdemtellenül — én mondatassam, a rögtöni köz-léstől való elállásomat nyilatkoztattam. — De áttértem a ke-zelés feletti nézeteim előadására, 's feleleteket kértem, nevezetesen feltűnt előttem: hogy bizonyos Nagl nevű ke-reskedővel kötött repezo szállításiól az mondatik a jelentés-ben, hogy említett szállító csak 2000 pft felfizetés mellett volt a szállításra birható, de ekkor is oly rossz repezét szál-lított, melly kiküldhető nem lévén helyette mást kellett ven-ni, 's így ezen egy szállító 25.000 pfttal károsította a társá-ságot. Hanem erre csak az mondatik a jelentésben: hogy „hiszen hazánkban a perlekedés hálátlan munka!” Ezt szem-érem vetettem Szabónak, 's midőn iránta megletegetődzött; azt mondam neki: miszerint Nagl perbe idéznie köteles-sége lett volna, mert nem is említett, hogy van a társaság-nak reudes ügyvéde, a váltótörvényeszek arról nem vádol-hatók, hogy a kötelesegeket hanyagul teljesítő felek felett elég szigoru itéletet nem mondanak, ez tehát az ő hibája, 's illy eljárás mellett természetes a veszteség, sőt a bizalom hiánya is, mert valamint a mezei gazda tudja, hogy minő szorgalommal, 's belátással vízsi szomszédja gazdaságát, ugy a kereskedők is tudják collegáik eszélyességét és minő-ségét kifürkészni; már pedig ha azt látják, hogy a magyar k. társaságra bármí rossz portékát reá lehet kenni, 's őt megká-rozítani a nélkül, hogy ezt keresné, akkor természetes, hogy illy társaság részvényei kelendőségre nem számolhatnak.

Szabó erre azt válaszolta, hogy ha az ő személyes eljárásában rejlik a hiányosság oka, tehát rendelkezék róla a jövő közgyűlés, de kért, hogy csak idő előtt mit se közöl-jek. Ezután azon különös szerencsében részesültem, hogy egész a lépcsőkig elkísért, 's én hallgatásra ígérkezém.

Elszökése tudva van, mi a teendő most? Feloszruk-e a maradék egyébiránt szép summa pénzt? avagy új igazgató által folytatassuk a kereskedést? megvallom: nem tudom! A legközelebbi gyűlésen a pro és con trákat felhordván meglátjuk miben fogunk megállapodni. Részemről azonban mégis kijelentem, hogy ha valamely becsületes, jó híré, nevű egyén az igazgatóságot felvállalja, kérek vagyok az együttmaradásra szavazni, mert most is él bennem azon meggyőződés, hogy becsületesség, munkásság, eszélyesség, és kellő tárgyavatottság mellett e társaságnak v a n j ö v ö n d ő j e, de ha illy egyén részünkre nem ajánlkozik, akkor jobb az edlgi veszteséggel megelégedve a megmaradottat viszzakérni.

*) Mi is magyar hírlap vagyunk, de azért semmi illy-szeren felszólításról, annal kevesebb ígértetéről mit sem tudunk. Mit is ezenel minden támasztható vadak ellen kinyilatkoztatunk. — Jelenkor szerk.

Az egészéből két hasznos tudomány foly, adja Isten, hogy megértsük. Először, egy előttünk ismeretlen fiatal embernek hittünk, noha jelleme ellen igen kezes hírek szárnyaltak, és pedig olyak, melyek alaptalanságuk esetében hitelesen megczafolhatók voltak, de mi ezt nem követeltük, hanem hittünk. Itt azonban az egész társaság menthető, mivel azon igazgatót a választmány vezetése alá vetvén csak kövte hitt a komának, ellenben mi néhányan, kik a mult évi közgyűlésben minden ellenmondás nélkül határoztunk — mea culpa én is köztök voltam — a megrovást megérdemeltük, hogy egy évi tapasztalat után jónak láttuk általános bizalmat szavazni. Ismerjük el hibánkat, 's legyünk ovatosbak jövőre, okkor a nyereség a mi részünkön leand, mert ha belátást vásárlottunk, azt drágán nem fizettük, mert a vesztettél általa jövendőben többet nyerhetünk.

Végezre cuique suum, Kunewalder az egész hazától elismerést, helyeslést és köszönetet érdemel. — Rosty Zsigmond.

Me gyék.

VESZPRÉMBŐL, nov. Skán 1846. Novemberi közgyűlésünkön a szőnyegre került nevezetes tárgyak imezek voltak: Először főispán ur megígérte ugyan, hogy folyó évben a tisztújítást megtartandja, mindazáltal a kk. és rrk kérelme következtében az jövő tavasza lón elhalasztva. Kedves a kk. és rrknek, hogy tisztviselőiket szabadon választathadják, és kívánságuk az, hogy a választásban mindnyájan részt vehessenek. — Olvastattak több megyék levelei, és pedig 1) Pozsony, mellyben Erdélynek Magyarországgal leendő egyesítése végett mindkét testvér haza részéről közösen munkálkodandó küldöttségek kinevezését szorgalmaztatni kéri. Ezen hivatalos megkeresést az annak idejében választandó követ uraknak kiadatni rendeltük oly végből, hogy a megkereső megye előterjesztését maga helyén 's idején pártolják. 2) Vasme gyé, mellyben az idegen 's főleg német országból csoportos bevándorlások tárgyában a m. kir. helyt. tanácshoz intézett felirását hason tartalmuval pártoltni kéri. Erre nézve követelünk utasítást adandjuk, hogy midőn ezen tárgy majd országgyűlési vitát alá kerülend, czelszerű törvényt hozatni sűrűljenek, törvényt, mely egyszersmind a külföldről jövő izraeliták magyarországbani letelepedését 's a külföldieknek itt a birtokvásárlásokat szigorún megtiltsa; szorgalmazni fogunk egy mielőbb alkotandó honosi-lási törvényt is. 3) Kraszná, mellyben az 1836dik évi 21d. czikk végrehajtásának minden törvényes módon leendő eszközésére szólít fel bennünket; mi pedig utasítást adandjuk annak idejében követelünknek, hogy az országgyűlésen a törvénynek kellő fogantatást szerezni igyekezzenek. 4) Pestme gyé, mellyben a nádori felszázados ünnepélyre kibocsátandó emlékpénzek 's egy országos költség felállítandó intézet terveit előterjesztő küldöttségi munkálatot pártolás végett velünk közli; mi pedig örömmel használván minden alkalmat, mellyel nádor ő fensége fényes érdemei iránt tartozó hálaikat tanúsíthatjuk, Pestme gyét értesítettük rendeltük, mikép a tervezett költségekben aránylag részt venni, 's az emlékpénzekből megvénk számára egyegy példányt megszerezni ohajtunk; megjegyezvén egyszersmind, hogy az e részben megkívántató költségek a nemesi pénztárból fognak pótoltni; ha pedig magánosak is illy emlékpénzeket részökre megszerezni kívánnának, e végett a megyehelikeket a fő- és alszolgabírák által felszólíthatni rendeltük. 5) Verőce, mellyben a vukovár-fiumei vasut létesítése iránt ő felségéhez terjesztett felirásának hasonló tartalmu felirással, 's az országgyűlésre e tárgyban leendő indítványának rokon-értelmű utasítás által pártolására bennünket felszólít; mi ezen megkereső levél tartalmát az országgyűlési tárgyak közé soroztuk. — 6) A nmltu helyt. tanácsnak mult évi januárban kelt intézvénye folytán minden bevett vallások kántorai, egyház-szolgái és tanítóinak a honoratorionk közé leendő számítása, és az iránt, kik volnának még a tisztesbek sorába foglatandók, választmányi véleményét adni első alispán urakat tételtől megkülönböztetvén, — a beadott véleményi javaslat felolvastatása után a felsőbb k. intézvény czéllját tekintetbe vevén, annak folytán és értelmében az ott megemlített tisztesbek közé soroztatni, és mindezen megnevezettek a városok és helységek bíráival együtt, tetleges hivataloskodásuk ideje alatt, a tisztesbek előjogában részesíttetni rendeltük, 's ezen végzés kiadaték a fő- és alszolgabíró uraknak mihez tartás végett. — 7) Nádor ő cs. kir. fohsége f. évi sept. 21kei válaszában a Séd vizének leeresztése miatt a nádor-csatornai birtokosokra háramló sérelmek megszüntetésül alakítandó nádor-bírótság választásának módjáról, 's ennek megrendelése mellett értesítvén, nyomban felolvastattuk Fehérme gyé f. évben kelt hivatalos levele, mellyben értesít, hogy a Séd vizének leeresztése tárgyában munkálkodandó nádori bírótság elnökéül részéről Urményi Ferencz koronaőr ő exellját, közbírákul pedig gr. Cziráky János és első alispán urakat választá meg. Jóllehet az 1827 's 1840dik évi törvényczikknek nyomán mi azon meggyőződést tápláljuk, hogy jelen tárgy a nádori bizottság működése alá épen nem tartozik; tisztelettel viseltetvén azonban nádor ő fenségének k. leirata iránt, és ns Fehérme gyé hivatalos megkeresését is kellő figyelemben tartván, azon nézetekből mi is hozzá járulunk Fehérme gyé kívánságához; jóllehet továbbá semmi sincs távolabb szándékunktól, mint a Fehérme gyé hivatalos tudósításában kijelölt Urményi Ferencz koronaőr ő nmltu iránti bizalmatlanság, sőt örömmel haszálunk minden alkalmat, mellyel tisztelt ő nmltu fényes érdemei méltánylását 's magas személye iránti tiszteletünket tanúsíthatjuk; mivel azonban ő nmltu — nádor ő fensége kegyes utasítása szerint olyanunk — ki az érdeklött megyéhez semmi viszonyban nem áll, ns Fehérme gyében birtokos volta miatt, meg nem ismeretük, ez okból részünkrol az érintett bizottság elnökéül Czindery László somogyeyei főispán ur ő mltgát javasoljuk, és közbírákul kocs-

Horváth Sámuel első alispán és Sebestyén Gábor t. bíró urakat nevezük; levéltárnok urat pedig odautasítjuk: hogy minden o tárgyra vonatkozó megyei végzés 's azokhoz tartozó irományt Pap János tiszti főügyviselő urnak adjon ki, és ő azok nyomán a bizottság illetősége iránti észrevételeit a bíróság elibe terjesztendi; többire a nevezett bíróság által az érdeklött földesuraságok és közbirtokosok a hivatalos eljárás ideje felől eleve értesíttetni, ugy ns Fehérme gyé arról tudósíttatni rendeltettek: hogy az elnök előterjesztésében meg- vagy nem nyugvasát velünk tudatni sziveskedjék. — Rend. Lev.

MAGYAR TUDOS TÁRSASÁG. Legközelebb megjelentek academiá költségei 1) az academiá nagy nyelvtana illy czimvel: A magyar nyelv rendszere, n. Sr. XL. és 374 lap, velinen kemény tabl. kövte ara 1 ft 30 kr cp. 2) Az Évkönyvek VII. kötete, a főhg nádornak felszázados örömmünepere ajánlva; 90 iv 4rb. ő fensége aczelmetszeti és körosi Csoma Sándor clet után készült körzji arczképekkel; finom vel. vászonba kövte 7 ft. papirostabl. 6 ft cp. Kaphatók Eggenberger Jozsef és fia acad. könyvarusoknál, 's általak a két haza minden könyvkereskedőnél. Pest, nov. 12. 1846. Dr. S ch e d e l F e r e n c z titoknok.

A YAKOK PESTI INTÉZETE penztaraba f. évi octoberben következő kegyes adakozások folytak be pengőben: Prauner Gábor nyugalmazott tisztartó ur ajándéka 20 ft; Volner, született Kaufman asszony hagyománya 5 ft; Helybeli nagykereskedő társulat több tagjai nádor ő cs. kir. fensége felszázados örömmünepenek örök emlékezetére vallaskönlönbség nélküli alapítványra 4800 ft; nehai Porst Sebestyén hagyománya 4 ft; nehai Rupp Klara asszony hagyománya 10 ft; Reiser Julia szül. Forster hagyománya 2 ft; Poloni Sámuel hagyománya 2 ft; Dottelpacher Magdolna szül. Seemayer hagyománya 2 ft; nehai idős Botta Jozsef hagyománya 4 ft; nehai Döme Jozsef esztergammeyei áldozó pap hagyománya 3 ft 42 kr; öszvesen 4852 ft 42 kr. Ezenkívül fenséges Károly főhercegtől 4 öl fat: U. cz. Gebhardus Gebhardt úrtól 2 öl fat hazavittellel. Kolt Pesten november 4ken 1846. Molnar György m. k., intézeti penztárnok. Lattam Szontkirályi s. k., elnök.

A Pestme gyé pártfogása alatt álló HAZAI ELSŐ TAKARÉK-PÉNZTÁR kormányzó választmánya kedvetlenül tapasztalván, mikép a hozzá kölesonért folyamodó kivált jaratlan jobbagyokat es pesthuidi háztulajdonosokat nemelly egyének — nem elégedve a folyamodás felteteleire jaro merseklőt díjjal — közbenjárás 's a folyamodók ügyebeni faradozás és állítólagos költségek czime alatt gyakran megszorolják: ennel fogva ujjolag figyelemzetnek minden rendu folyamodók, a pestme gyei jobbagyokra nevezé pedig az illető uradalmi ügyvéd urak es helység jegyzői, hogy e részben minden beavatkozó tolakodók zsarolásaitól — kiknek közbenjárására a takarékpénztárnal semmi legkisebb szükség sincs. költségeik pedig a folyamodók által különben is saját erszenyükből beszerzett szabályos oklevelek illető díjain kívül nem is lehetnek — ovakodjanak, az utóbbiak pedig a kölesont venni kívánó jobbagyok részere folyamodásokat — a mennyire csak lehet magok készítsenek, vagy legalább azt nevek rajegyzesével hitelesítsék, 's ne engedjék, hogy a jótékonynak remenyelt — 's annak lenni is kellő takarékpénztári köleson a szegény folyamodókra nevezé alig elviselhető teherre váljék. Kolt Pesten nov. 9. 1846. Választmányi rendeletből Szalay Jozsef m. k. jegyző.

TEMESVÁR. (Ujdonságok.) Nov. 8. „Liszt Ferencz itt volt!“ Négy egész nap várva vártuk őt, míg végre, Karácsonyi Guido orgozár, Bánlakra megérkezett; hol csaknem hercezigelig fogadtattott. Volt itt tüzjáték, kivilágítás, zene, tánc, még a Bánában divatos falusi „Schützkek“nek ökröt is sütöttek. Folyó hó 11jén Temesvárról elibe kellett volna menni fákllyakkal, de a fákllyások csak azt vették észre, midőn már a 7 választó fejedelemhez czimzett vendéglőlől, a vart v e n d ő g l e, a nagy piaczon álló fákllyásokra, cigarro-szóval nézett. Így járt az ablakai alatt felállított diszkapui is, mert ezt midőn legjobban világitának, már ő nézte, de olvasni csak ugy nem tudta valamint mi, kik azonban szerencsénkre, már előttevaló napon elolvastuk a titok „Üdvözölgy Liszt Ferencz.“ 2án Liszt a megye teremében adta első, folyó hó 4kn pedig a színházban 2dik hangversenyét, a fuladásig zsúfolt házban. A magyar variatók végzetével 6 fiatal lyánka kíséretében, átnyújtott neki (mint mondják) egy 150 arany értékű koszorú, a páholyokból pedig a temesvári szépség virágoktréttakat hintett, a karzat pedig „Liszt Ferenczhez“ czimzett nyomtatott verseket hullasztott a hallgatóságra. Ez után fáklly és zene közt a megyeházába kísértetett, díszos vacsorára, ma pedig számos kíséretben (mellyhez Petrichevich Horvát Lászar is tartozik) Aradra utazott.

A magyar középponti vasutoni személyjársók és bevételczikkéi. Utóhossza: Pestől Vázra.

Személyek.	Utjogász.		Különféle.		Összes.
	Szám.	Öszlet.	Szám.	Öszlet.	
Jul. 16iktól					
sept. 30kig	79,365	26,955	8,186	786	723
10. 30kig	10,394	3,073	1,039	49	28,973
10. 30kig	22,555	9,640	51	224,972	621
10. 30kig	147	46	147	46	10,379
23					
Öszlesen	108,920	36,595	59	111,758	1334
26					
30					

Pozsony, nov. 11én 1846. A magyar középponti vasut igazgatóságától.

Ugyanezen pest- váczi vonalon utazott nov. 2kán 626 személy, 3kán 616 sz.; 4kén 512 sz.; 5kén 597 sz.; 6kán 601 sz.; 7kén 543 sz.; 8kán 1240 sz.; 's így nov. 2kától 8káig bezárólag öszlesen 4735 személy. — Kolt Pesten, nov. 9. A magy. középponti vasut főszállítási hivatalától.

KÜLFÖLD.

NAGYBRITANNIA. A Times a cabinet tanács határozatáról, a parlamentet január 12keig öszse nem hini, ekép

nyilatkozik: „A parlament nem fog jan. 12ike előtt egybegyülni, a kikötők nem fognak a gabona szabad behozásának megnyitni. Ennel népszerűbb politikát csak azok képzelhetnek, kik azt tartják népszerűségnek, ha a kormány elhamarkodott zajnak enged. Am ki a kormány tetteit ünneplés igéreteihez való ragaszkodása és annak körültekintő körülmény-megfontolása után bírálja, nem fogja a cabinetet mulasztás, makaesság vagy igazságtalansággal vádolni. Az első javaslat ellen, hogy a parlament a jelen állapot tekintetéből tüstint egybehivassék, komoly okok valának. Az egybehívás legnagyobb zavarokat szült volna épen azoknak, kiknek javára kellene történnie. Irland szerencsétlen állapot legnagyobb mértékben teszi szükségessé képviselőinek ott-honlétet. Müködesük köre jelenleg a grófságok és városokban van, nem pedig Londonban. Tenniök kell, nem pedig beszédek tartaniok, köteleességeik tartományiak, helyhez-kötöttek, nem közönségesek, nem parlamentarisok.“ — A szabad gabonabehozatal iránt a Times már ennekelőtte szó-lott, most csak azt ismétli, hogy az az ország gabonávali ellátására fölösleges.

Irland állapotát illetőleg, Russell lord m. hó 17kén iratot intézett Leinster hghoz, a kir. gazdasági egyesület elnökéhez, 's abban közelebb felvilágosítások olvashatók a ministerium czélljáról az irlandi bajok elhárítása iránt. Ez iratban a lord azt mondja, hogy a parlament és kormány in-szengényhitési rendszabályai hibásan fogattak fel; mert, mi legközelebb a parlament azon határozatát, hogy középítésre statuspénzek utalványoztassanak, illeti, a kormány azon eszméből indult ki, hogy a földesurak mindenek előtt mogok fognak saját költségükön földjeik javításához, p. o. kiszáritásokhoz látni, és hogy az utalványozott öszzegek csak egyszere több munkás kéz mozgásba tételére lesznek szükségsek. Ellenben a földesurak a középítéseket tekintették a rendszabály egyedüli czélljának, 's minthogy a parlamenti határozat szerinti a köleson adott pénz egyik része a középítések által nyert földek tulajdonosai által megtérítendő lenno, a földesurak nem tartották jónak, magán-ütoni dolgoztatás által költelezni. Ezáltal a rendszabály életbeléptetése kezdetől fogva megakadt, és a kormánynak azáltal kellett segítni a dolgon, hogy a kincstárból, a felelősséget magára vállalván, nyereseményt ígéro magán-épitkezésre is előlegezett. Nem kevesebb ismerik félre a körülményeket azok, kik azt várják, hogy a kormány a középítéseknél szokatlan nagy napszámot adand, vagy hogy az élelmek árat azon magasságon tartandja, mellyen jó években szokott lenni. Ez nemcsak lahellen, hanem megkísértése a kormány jogát is felülhaladja. A kormány egész czéllja csak arra volt irányozva, hogy élelmi vásárpia czok teremtessenek ott is, hol eddig nem voltak, és hol segedelem nélkül egy új és a nép által nem kedvelt üzletre, a gabonakereskedésre, senki nem hajlandó. Irata másik felében azt mondja a minister, hogy nem elég csupán összehalmazni a gabonát, hanem hogy a jelen idő Irland földművelése gyökeres megváltoztatása kiindulási pontjának kell tekinteni, és a burgonyának, melly eddig a szegényebb osztály egyedüli gyarló tápszere volt, más növények által kell kipótolni iparkodni.

FRANCZIAORSZÁG. Paris, nov. 1. Guizot ur állása, bármit mondjanak barátai, már nem olly egyszerű, mint volt a spanyol házasságok előtt. A béke a juliusi dynastiának és az általa uralkodó polgári rendnek czéllja, életelme. És ha erre Anglia barátsága szükséges, ugy Guizot urnak jelenleg hibás állásban kell lennie. A Revue des deux Mondes azt mondja a ministerről, hogy tökéletes fordulatot tett; tartani lehet attól, hogy e mozdulatával nemcsak volt szépségsének, hanem czélljának is félig hátat fordított. Pedig e czéll sem Lajos Filep, sem a többség nem fogja soha szem elől téveszteni. Épen ezért Oroszországgal szövetségétől sem kell tartani. Oroszország kívánhat háborukat, mert ezek neki sokat használhatnak és semmit nem árthatnak. Francia- és Oroszországok szövetsége, bármily lassan, háborura vezetne. Ez oknál fogva minden operatók Pétervár irányában végre csak Anglia szelidítése végett tétetnek. Hogy Franciaország valóban Angliához hajlik ismét, mutatja a genfi és portugali forradalmak fel fogása. A J. d. Débats cleinte igen nagy hővvel kelt volt ki Genf ellen, de csakhamar nemcsak elnémult, hanem félig boszankodva meg is dícsérte a forradalom rendességét. Ellenben a portugali statuscsinyt mind-járt kezdetben keményen rosztalja. E statuscsiny főleg Anglia és a vele tartó egyes pártok ellon van irányozva. A félig ministeri R. d. d. Mondes arról ma épen ugy nyilatkozik mint a Journal, korholja Coburg heget és ártatlan arczkal csudálkozik magamagán, hogy e pontban Palmerston lorddal egy értelemben van; a schweiczi ügyek iránt pedig még világosabban szól a J. d. Débats értelmében. A francia kormány a házasságnál fordulatot tett Anglia ellen, de azt Schweiczbán és Angliában ismét helyrehozta. Guizot ur ismét „Anglia ministere“ — de Anglia nehezen fogja elfeledni, hogy pillanatig „a spanyol házasságok ministere“ volt.

Igen feltűnő, hogy a J. d. D., miután a spanyol házasságok által okozott angol-francia cabineti vizsály egy idő óta hallgatott, oct. 31kén váratlanul ismét fel fogta ebeli polemijának fonalat. Czikkében még egyszer áttűja a francia kormány által felhozott okokat, mellyek szerint a Montpensier hg házassága az utrechti kötéssel nem ellenkezett. Különösen azt iparkodik ismét kiemelni, hogy a két hatalmasság együtt-munkálását Madridban Anglia hagyta előbb el, még pedig a főpontban, t. i. a királyné férjhezmenése iránt Bourboni her-

* A francia lapok legközelebb sokat foglalkoztak az angol szövetség ki által potolássalnak kérdéséről. Nemellyek Poroszországot és Ausztriát, masok, nevszerint a conservativ Presse, Oroszországot javaslo, az levén véleménye, hogy Anglia tengeri uralkodását az orosz és az amerikai hajóeregek segítségével meg kell törni.

